

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRENCİLERİNİN “ŞİİR” KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARI*

TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE STUDENTS’ METAPHORICAL PERCEPTIONS TOWARDS “POEM”

Nagehan UÇAN EKE¹

Öz

Eski Yunancadaki méta (üzerine) ve phrein (taşımak, aktarmak, nakletmek) kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşan metafor (métaphore), bir “şey”in birtakım yönlerinin başka bir “şey”e aktarıldığı zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder. Metafor, bireyin etkili ve hızlı bir biçimde bir kavramı, başka bir kavramla açıklamasından daha mühim ve güçlü bir zihinsel üretimdir. Nitekim ilgili kavrama yönelik bireyin sahip olduğu derinliği ve deneyimleri de içinde barındırır. Bu araştırmanın temel amacı, Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin “şiir” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları, ürettikleri metaforlar aracılığıyla tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans öğrenimi gören 165 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemi ile elde edilmiş ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Veri toplama aşamasında öğrencilerin “şiir” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek üzere katılımcılara “Şiir ..... -dır/-dir; çünkü .....” cümlesi iletilmiş ve boşlukların doldurulması istenmiştir. Bu çalışmada araştırmanın bulgularına göre, Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin “şiir” kavramına ilişkin olarak ürettikleri metaforlar, gerekçeleri incelenerek ortak hususiyetleri doğrultusunda çeşitli kategoriler altında toplanarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili ve Edebiyatı, Klâsik Türk Edebiyatı, Şiir, Metafor.

Abstract

Metaphor (métaphore) is obtained gathering the words of méta (on) and phrein (move or transport) in ancient Greek where it mental or linguistically expresses the processes of some sides of a thing to another thing. Metaphor is an important and powerful output of an individual explaining a term rapidly and effectively with another term. Thus it involves the individual experience and depth belonging to the term. The main purpose of this study is to determine the sense for the term of “poem” with the help of produced metaphors of Turkish Language and Literature Students’. The study group is formed from 165 undergraduate students of Turkish Language and Literature of Mugla Sıtkı Kocman University in 2016-2017. The data of the study is obtained with qualitative inquiry and content analysis is evaluated. In data obtaining process, the sentence “poem...; because...” is asked and wanted them to fill the blanks for obtaining their metaphors of the term of “poem”. In this study according to the outputs, Turkish Language and Literature Students’ produced metaphors related to the term of “poem” is analysed with the reasons and gathered upon common peculiarities of various categories.

Keywords: Turkish Language and Literature, Classical Turkish Literature, Poem, Metaphor.

* Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihleri arasında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı,
nucaneke@gmail.com

GİRİŞ

Eski Yunancadaki *méta* (üzerine) ve *phrein* (taşımak, aktarmak, nakletmek) kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşan *metafor* (métaphore), bir “şey”in birtakım yönlerinin başka bir “şey”e aktarıldığı zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder (Cebeci, 2013: 10). *G. Yavuz Demir*'e göre, “hayatı, kendimizi ve ‘öteki’ni anlamanın yegâne yolu” (Lakoff vd., 2015: 9) metafordur. Buna göre insan, içinde yaşadığı gerçekliği, ancak metaforlar vasıtasıyla ve metaforik olarak inşa edebilir. Nitekim metaforlar, bir söz figürü olmanın ötesinde asıl bilgiyi, hakikati kavramada alternatif yorumlar getiren, kimi zaman kendine özgü hakikat ve bilgi üreten bir mekanizma olarak değerlendirilirler (Uçan Eke, 2016: 227). Metafor, günümüzde artık sadece bir kelime veya dilsel ifadeler hakkında değil, çoğunlukla kavramlar ve bir şeyi başka bir şeye göre düşünme güdüsü hakkındadır. İnsan beyninin dilde, edebiyatta, eğitimde, fizikte, mühendislikte, geometride ve diğer tüm alanlarda metafor kullanımını yoluna gitmesi aslında kendi doğal yapısının bir neticesi olarak görülmelidir (Demirci, 2016: 341). Metafora bu şekildeki yaklaşımın yaygınlaşarak kabul görmesinde ise şüphesiz *G. Lakoff* ve *M. Johnson*'un görüşleri etkili olmuştur. Bu yazarlara göre (Lakoff vd., 2015: 12);

1. Metafor, kelimelerin değil, kavramların niteliğidir.
2. Metaforun fonksiyonu salt sanatsal veya estetik kaygılar değil, belirli kavramları daha iyi anlamaktır.
3. Metafor çoğunlukla benzerliğe dayanmaz.
4. Metafor özel bir yeteneği olmayan sıradan insanlarca gündelik hayatta büyük bir zihin faaliyeti gerektirmeksizin kullanılır.
5. Metafor lengüistik bir süs, gereksiz bir dekor değil, insanî düşüncenin ve akıl yürütmenin ayrılmaz bir unsurudur.

Geleneksel metafor incelemesi çoğunlukla edebiyat ile sınırlandırılır ve pek çok insan için metafor, poetik bir imaj ve retorik bir gösteriş aracıdır. Öyle ki metafor, tipik olarak sadece dilin bir karakteristiği, fikir ve fiillerin değil kelimelerin bir özelliği olarak yansıtılır. Ancak günümüzde metaforlar, pek çok disiplinde ve bilhassa eğitim araştırmalarında sıklıkla değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Nitekim metaforların kullanılma amaçlarından biri de, bir kavram ya da olgunun nasıl algılandığını ortaya koymaktır (Aydın, 2011: 26). Bu doğrultuda metaforlar, kimi zaman eğitim-öğretim ortamlarını zenginleştirmek için kullanılırken, kimi zaman da formel öğrenmelerde karmaşık kavram ve olguların benzetme yoluyla bilinen kavramlarla anlatılması biçiminde görülmektedir (Geçit vd., 2011: 2). Bu yönüyle metafor, toplumlar ve bireyler için öğrenmede ve bilgiyi yeniden düzenlemede oldukça etkilidir (Cameron, 1996: 61-62). Bu nedenle, işlem öncesi dönemde gelişmeye başlayan metaforlar, okul öncesi dönemden itibaren tüm eğitim kademelerinde kullanılmalıdır.

Çalışmaya konu olan “şiir”, her edebiyatın her devrine ait mahsullerinde, ait olduğu dilin belli yönlerinden ve imkânlarından yararlanır, hatta anlam ve sesin sınırlarını zorlayarak üst bir dil kurar. Başarılı olmuş, sevilen ve hatta çağları aşmış şiirlerin özelliklerinden biri, şüphesiz okuyucuya/dinleyiciye aktardıkları duygu, düşünce ya da metaforların özgünlüğü ile açıklanabilir. “Şiir” ve “metafor” arasında çok yakın bir ilişki olduğu şüphesizdir. Öyle ki bazı araştırmacı ve felsefeciler, şairin zaferi olarak addettikleri “metafor”un, “şiir” için hayatî derecede önemli olduğunu iddia ederler (Yang, 2015: 84-88). Bu noktada, *Monroe Beardsley* tarafından kendisi de “minyatür bir şiir” olarak tanımlanan metaforun, şiir dilinin temel aracı olduğu rahatlıkla söylenebilir. O hâlde “şiir” kavramının bizzat kendisi dört yıl boyunca edebiyat ve şiir eğitimi alacak olan Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin zihinlerinde ne tür metaforlar ile karşılaşmaktadır? Bu sorunun yanıtı, bu araştırmanın temel amacıdır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde 1, 2, 3 ve 4. sınıfta lisans öğrenimi gören 165 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemi ile elde edilmiş ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Veri toplama aşamasında öğrencilerin “şiir” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek üzere katılımcılara “Şiir ..... -dır/-dir; çünkü .....” cümlesi iletilmiş ve boşlukların doldurulması istenmiştir. Ancak öncesinde öğrencilere metafor terimi açıklanmış, zihinlerini harekete geçirecek birkaç örnek verilmiş ve öğrencilere tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak algılarını kendilerine dağıtılan formda yer alan cümle ile ifade etmeleri istenmiştir. Bu işlem için öğrencilere 15 dakika süre tanınmıştır. Böylece araştırmanın verilerini oluşturan metaforlar ve gerekçeleri elde edilmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasında çalışma grubunu oluşturan 165 Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencisinden (1. Sınıf: 37; 2. Sınıf: 60; 3. sınıf: 35; 4. Sınıf: 33) “şiir” kavramına dair metafor üretmeleri istenmiş ve daha sonra bu metaforlar incelenerek tasnif edilmiştir. Değerlendirme esnasında 48 öğrencinin ürettiği metafor, araştırmanın amacına uygun olmama, birden fazla metafor üretme ve gerekçelendirilememesi gibi sebeplerle araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Toplam 117 metafor araştırmanın temel veri kaynağı olarak belirlenmiş, ikinci aşamada da araştırma kapsamına alınan metaforlar, gerekçeleri doğrultusunda 14 kategoriye ayrılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için ise araştırmada ulaşılan 14 kavramsal kategori altında değerlendirilen 65 farklı metaforun söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediklerini teyit etmek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu hususta iki öğretim üyesi farklı zamanlarda, Türk Dili ve Edebiyatı lisans öğrencileri tarafından üretilen geçerli metaforları gerekçelerine göre içerik analizi ile analiz etmiş ve kavramsal kategorilere yerleştirmişlerdir. Daha sonra araştırmacıların analizleri mukayese edilerek görüş birliği sağlanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplamasında ise “Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)” (Miles vd., 1994) şeklindeki güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %94 olarak hesaplanmış ve değer %70’in üzerinde olduğundan, sonuç güvenilir olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Toplumlara millet bilinci veren, onları yönlendirerek nesilden nesle aktarılan şiirler, insanoğlunun mutlu ya da kederli günlerinde, hislerini dile getirmeyi istediği her an, beşik başında veya savaş alanında, şenlikte veya ölenin arkasından söylenebilir. Herkesin yaşadığı duygulara tercüman olan bu şair sözleri okuyanı/dinleyeni tesiri altına alır. Çağlar boyunca edebiyat tarihçileri, şairler ve düşünürler “şiir”in ne olduğu sorusuna cevap ararken, daha çok içeriğini ve ses yapısını açıklayarak onu tanımlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda şiirin çok çeşitli yönlerine dayanılarak ortaya konmuş yüzlerce tanımla karşılaşılır. Ancak bu tanımlardan hiçbirinin tek başına şiiri anlatmaya yetmeyeceği hususunda da birçok şair ve düşünür hemfikirdir. Bunlar arasında Melih Cevdet Anday’ın “Ama bütün şiir tanımları üç aşağı beş yukarı buna benzer. Çıkar yol, şiiri tanımlamaktan vazgeçmektir. Tanım akıl işidir. Şiir ise akıl dışıdır.” (Anday, 1990) sözleri bu görüşü destekler mahiyettedir. Nihayetinde bir söyleyiş sanatı olan şiir, genellikle okuyanı/dinleyeni etkilemeyi ve duygulandırmayı hedefler. Tek bir tanımlı dahi bulunmayan bu kavramın metaforik algısının da yelpazesinin geniş olacağı aşikârdır. Bu çalışmada, Türk Dili ve Edebiyatı lisans öğrencilerinin “şiir” kavramına dair ürettikleri metaforlar, gerekçeleri doğrultusunda kategorize edilmiş ve sınıf seviyelerine göre tablolar hâlinde dikkatlere sunulmuştur. Yapılan içerik analizinin neticesine göre, çalışma grubu dâhilindeki toplam 165 öğrencinin 117’sinin geçerli metafor ürettiği tespit edilmiş ve bu metaforlar f ve % değerleri hesaplandıktan sonra ele alınan kategorilere yerleştirilmişlerdir. Araştırmanın temel veri kaynağı olarak belirlenen bu 117 metafor,

gereçleri doğrultusunda 14 kategoriye ayrılmış ve frekans değeri en yüksek olan kategoriden en düşük olana doğru sıralanmıştır:

1. Yaşamsallığın İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 1. Yaşamsal Bir Olgu Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Ağaç		1	2		3
Güneş	2	2	2		6
Hayat	2				2
İnsan		4	1		5
Kalp	1				1
Nefes	1				1
Orman				1	1
Su	2	2	1		5
Toprak		1			1
Toplam f (%)	8 (%21,6)	10 (%16,6)	6 (%17,1)	1 (%3)	25 (%21,3)

Tablo 1’de görüldüğü gibi, “yaşamsallığın ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 25 (%21,3) öğrenci 9 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metaforlar “güneş”, “su”, “insan” ve “ağaç” metaforlarıdır. Bilhassa Türk Dili ve Edebiyatı 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin “şiir” kavramını yaşamsal olarak algıladıkları, son sınıf öğrencilerinin ise daha derinlikli farklı metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir. Burada öğrenciler “güneş”i karanlıkları aydınlatan, insanın içini ısıtan, gün içerisindeki değişkenliği ile insanı her hâline hayran bırakan bir yaşam kaynağı olması bakımından; “su”yu insanın canlılığını devam ettirebilmesi için yaşamsal olması ve içenin içini ferahlatması bakımından; “insan”ı bedeni ve ruhuyla oluşturduğu ahenk ve anlaşılma için ruhunun derinliklerine inilmesinin gerekliliği bakımından ve “ağaç”ı ise insanın yaşamsal fonksiyonu nefes için gereken oksijeni üretmesi ve rengiyle, gölgesiyle huzur kaynağı olması bakımından ele almışlardır. Öğrencilerin “şiir” kavramının yaşamsallığın ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları şu şekildedir:

“Şiir, güneştir. Çünkü insanların karanlık iç dünyalarının aydınlığa çıkarılmasını sağlar.”

“Şiir, güneştir. Çünkü varlığıyla güneş gibi bir taraftan insanın içini ısıtır. Diğer taraftan da gün içerisindeki değişkenliği ile insanı her hâline hayran bırakan güneş gibi her okunuşunda farklı bir duygulanım yaratır.”

“Şiir, sudur. Çünkü insanın yaşam kaynağı su kadar gereklidir. Beden nasıl susuz yaşayamazsa, ruh da şiirsiz yaşayamaz.”

“Şiir, insandır. Çünkü ahenkli bir bütünlük oluşturan ruh ve bedenden ibaret insan gibi şiir de duygu ve düşüncelerin ahenkli bütünlüğünden oluşur. İnsan yoksa şiir de yoktur.”

“Şiir, ağaçtır. Çünkü insan fizyolojik olarak nefes almak için nasıl ağaçlara muhtaçsa ruhsal olarak nefes almak içinse şiire muhtaçtır.”

“Şiir, kalptir. Çünkü kalp atmazsa beden, şiir olmazsa ruh ölür.”

2. Objenin İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 2. Objenin İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Ayna	1		2	3	6
Boş Bir Kâğıt		1			1
Büyüteç		1			1
Kolye		1			1
Kumbara		1			1
Matruşka		1			1
Mum		1			1
Saat			1		1
Tabanca		1			1
Tespîh				1	1
Yapboz				1	1
Toplam f (%)	1 (%2,7)	7 (%11,6)	3 (%8,5)	5 (%15,1)	16 (%13,7)

Tablo 2’de görüldüğü gibi, “objenin ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 16 (%13,7) öğrenci 11 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metafor “ayna” metaforudur. “Şiir” kavramını herhangi bir obje ile en çok ifade eden Türk Dili ve Edebiyatı 2. sınıf öğrencilerinin, frekans değeri en yüksek olan “ayna” metaforunu kullanmamış olmaları ise dikkat çekicidir. Burada öğrenciler “ayna”yı çoğunlukla yansıtma hususiyeti açısından ele alarak şiirin de tıpkı ayna gibi insanın duygu, düşünce ve hayallerini yansıttığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin “şiir” kavramının objenin ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları şu şekildedir:

“Şiir, boş bir kâğıttır. Çünkü nasıl boş bir kâğıt geçmişinde koca bir ağacı barındırıyorsa, şiir de bütün ihtişamı ile insanı ve onun bütün duygu ve düşüncelerini içerisinde barındırır.”

“Şiir, büyüteçtir. Çünkü insanın duygularını büyüterek daha yakından görmeyi ve göstermeyi sağlar. İnsanın iç dünyasını en ince detaylarına kadar gözler önüne serer.”

“Şiir, matruşkadır. Çünkü mısra mısra içerisinde, mânâ mânâ içerisinde, hayal hayal içerisinde gizlidir.”

“Şiir, 7,65 bir tabanadır. Çünkü hedefi asla şaşırılmaz. Tek atar, tam atar. Kalbe de beyne de isabet etmesi sakıncalıdır.”

“Şiir, tespîhtir. Çünkü bir tespîhin tanelerden oluşması gibi, şiir de mısraların art arda dizilmesinden meydana gelir.”

3. Sonsuzluğun İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 3. Sonsuzluğun İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Deniz	1	1	1	1	4
Evren		1	1	1	3
Gökyüzü	3	2			5
Okyanus	1		1		2
Toplam f (%)	5 (%13,5)	4 (%6,6)	3 (%8,5)	2 (%6)	14 (%11,9)

Tablo 3’te görüldüğü gibi, “sonsuzluğun ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 14 (%11,9) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar hepsi de uçsuz bucaksızlığı, derinliği ve sonsuzluğu çağrıştıran “gökyüzü”, “deniz”, “evren” ve “okyanus” metaforlarıdır. En fazla Türk Dili ve Edebiyatı 1. sınıf öğrencilerinin “şiir” kavramını sonsuzluk kavramı ile örtüştürdükleri, en az ise 4. sınıfların şiiri sonsuzluğun ifadesi olarak düşündükleri görülmektedir. Öğrencilerin “şiir” kavramının sonsuzluğun ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları şu şekildedir:

“Şiir, denizdir. Çünkü uçsuz bucaksız ve derin bir deniz kadar yoğun ve sonsuz duygulanım barındırır.”

“Şiir, evrendir. Çünkü sonsuz evren kadar duygu ve düşünce ile farklı yaşam biçimi barındırır.”

“Şiir, evrendir. Çünkü şiir de evren gibi sonsuz ve karmaşık bir yapıya sahiptir ve onu çözdükçe insanlığın önünde yepyeni ufuklar açılır.”

“Şiir, gökyüzüdür. Çünkü insanın uçsuz bucaksız duygularını anlatarak insanlığını büyüleyen bir ahenge sahiptir.”

“Şiir, okyanustur. Çünkü şiir de tıpkı bir okyanus gibi uçsuz bucaksız ve derindir. O da insanlığın duygularının gelgitlerini taşır.”

4. Açık Metin Olarak “Şiir”

Tablo 4. Açık Metin Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Bukalemun		1			1
Bulut	1	3		1	5
Çiçek	2				2
Koku		1			1
Nar			1		1
Yeni Bir Güneş Sistemi				1	1
Toplam f (%)	3 (%8)	5 (%8,3)	1 (%2,9)	2 (%6)	11 (%9,4)

Tablo 4’te görüldüğü gibi, “açık metin olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 11 (%9,4) öğrenci 6 farklı metafor üretmiştir. Bilindiği gibi şiir, yoruma açık metin olduğundan okurların bilgi ve kültür seviyeleri ile psikolojik durumlarına göre farklı zamanlarda farklı şekillerde anlamlandırılabilir. Bu yönüyle şiir, yeni anlamlar kazanabilme özelliğine sahip bir türdür. Bu nedenle “açık metin” olarak da isimlendirilebilen şiirin, bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en çok, sahip olduğu değişken şekillerin her bakanda farklı bir çağrışım yaratmasından dolayı “bulut” metaforu ile karşılandığı görülmektedir. Öğrencilerin “şiir” kavramının açık metin olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, bukalemundur. Çünkü tıpkı bulunduğu ortamın rengine bürünen bir bukalemun gibi şiir de her okuyanın ruh ve fikir dünyasında farklı bir renge bürünür.”

“Şiir, buluttur. Çünkü nasıl bulutlar bakan göze göre şekil alırlarsa şiir de okuyanın kültür seviyesi ve ruh durumuna göre farklı açılımlar ortaya koyar.”

“Şiir, çiçektir. Çünkü nasıl koklanan her çiçek her insanda aynı duyguyu yaratmıyorsa, okunan her şiir de her insanda aynı hazzı uyandırmayabilir. Şiir farklı yorumlanmaya açıktır.”

“Şiir, kokudur. Çünkü şiir de koku gibi herkeste farklı çağrışım yapar.”

“Şiir, nardır. Çünkü ortadan ikiye ayrılmış bir narın içerisinden nasıl yüzlerce tane çıkıyorsa, bir şiirin de içerisinden okuyana göre yüzlerce farklı anlam çıkabilir.”

“Şiir, yeni bir güneş sistemidir. Çünkü şiir her okunduğunda ya da her şiir okunduğunda farklı bir galaksi keşfedilmiş gibi olur.”

5. Maddi/Manevi Değer Taşıyan Bir Unsur Olarak “Şiir”

Tablo 5. Maddi/Manevi Değer Taşıyan Bir Unsur Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Dolar		1			1
Dost	2	2	1		5
Evlat		1			1
Mücevher				1	1
Toplam f (%)	2 (%5,4)	4 (%6,6)	1 (%2,9)	1 (%3)	8 (%6,9)

Tablo 5’te görüldüğü gibi, “maddi/manevi değer taşıyan bir unsur olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 8 (%6,9) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. Bu 8 metaforun ikisi maddi, altısı manevi değeri olan unsurdur. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metafor ise “dost” metaforudur. Öğrencilerin “şiir” kavramının maddi/manevi değer taşıyan bir unsur olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, dolardır. Çünkü şiir de tıpkı dolar gibi varlığıyla insanı yüceltirken, yokluğunda süründürür.”

“Şiir, dosttur. Çünkü şiir de bir dost gibi hüznümüzü, mutluluğumuzu, ıstırabımızı, aşk acımızı, kısacası bütün duygularımızı paylaşır ve bize yol gösterir.”

“Şiir, dosttur. Çünkü en zor zamanımızda yanımızdadır ve kendimizi iyi hissetmemizi sağlar.”

“Şiir, evlattır. Çünkü şiir, tıpkı evlat gibi insanın canından ve ruhundan bir parçadır.”

“Şiir, mücevherdir. Çünkü mücevher nasıl ki sahip olan insana maddi değer katarsa, şiir de okuyanın zihnini ve ruhunu süsleyerek ona değer katar.”

6. Haz Verici ve/veya Teskin Edici Olarak “Şiir”

Tablo 6. Haz Verici veya Teskin Edici Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Antidepresan		1			1
Çikolata		2	1		3
Dokunuş		1			1
Meditasyon			1		1
Messi			1		1
Toplam f (%)		4 (%6,6)	3 (%8,5)		7 (%6)

Tablo 6’da görüldüğü gibi, “haz verici veya teskin edici olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 7 (%6) öğrenci 5 farklı metafor üretmiştir. Edebiyatın en eski türü olan şiirin, kendine has dil ve söylem kullanımı sayesinde estetik tesir gücüyle diğer edebî türler arasında farklı bir yeri vardır. Okuyanın/dinleyenin daha çok duygularına hitap etmesi ve gerek taşıdığı mânâ, gerekse sesiyle insanı tesiri altına alması sebebiyle şiir, yüzyıllar boyunca büyü, şair ise büyücü olarak vasıflandırılmıştır. Bilhassa 2. ve 3. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri “şiir”i bu işlevi bakımından metaforlaştırma yoluna gitmişlerdir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında ise en sık kullanılan metafor, en sevilen gıdaların başında yer alan ve yendiği andan itibaren vücuttaki serotonin yani mutluluk hormonunu hareket ettirerek insanı rahatlatan “çikolata” metaforudur. Öğrencilerin “şiir” kavramının haz verici veya teskin edici bir unsur olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, antidepresandır. Çünkü yaşamın güçlükleriyle boğuşan yürek onunla sükûnete erer.”

“Şiir, çikolatadır. Çünkü nasıl ki çikolata yendiğinde insana haz verip onu mutlu ediyorsa, şiir de okunduğunda ya da dinlendiğinde insana öyle haz verir.”

“Şiir, dokunuştur. Çünkü samimi bir dokunuş nasıl insanın ruhunu okşar ve kalbini kıpırdatırsa, samimi bir şiir de insanın ruhuna iyi gelir.”

“Şiir, meditasyondur. Çünkü insan ruhu meditasyon sayesinde arınır ve huzura kavuşur. Benzer şekilde şiir de hem şair için hem de okuyucu/dinleyici için bir çeşit arınma ve özünü bulma yöntemidir.”

“Şiir, Messi’dir. Çünkü iyi bir futbol seyircisi için Messi, heyecan vericidir. Sahadaki her hareketi, her çalımını izleyiciyi büyüler. Şiir de her mısraında, her kelimesinde başka bir heyecana sürükler okurunu ve sonunda büyüler.”

7. Tabiat Olaylarının İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 7. Tabiat Olaylarının İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Gökkuşağı		1	1	1	3
Kar		1			1
Rüzgâr		1	1		2
Yağmur				1	1
Toplam f (%)		3 (%5)	2 (%5,8)	2 (%6)	7 (%6)

Tablo 7’de görüldüğü gibi, “tabiat olaylarının ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 7 (%6) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. 1. sınıf öğrencilerinin bu kategoride metafor üretmedikleri gözlenirken, üretilen metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metaforun, renkleriyle insanı kendine hayran bırakan “gökkuşağı” metaforu olduğu görülür. Öğrencilerin “şiir” kavramının tabiat olaylarının ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, gökkuşağıdır. Çünkü her şiir tıpkı gökkuşağı gibi içerisinde farklı renkler, farklı duygular barındırır.”

“Şiir, gökkuşağıdır. Çünkü gökkuşağı, yağmurlu bir günün ardından belirerek bakana mutluluk verir. Şiir de hüznü anlarda insanın ruhuna gökkuşağı gibi doğarak umut olur.”

“Şiir, kardır. Çünkü şiir de kar gibi bazen yumuşak, narin ve zarif, bazen de sert ve yıkıcı olabilir.”

“Şiir, rüzgârdır. Çünkü nasıl rüzgâr nesnelere yerini değiştirip onları önünde sürüklerse, şiir de okuyanın duygularını önüne katar ve öylece ruhun derinliklerine sürükler.”

“Şiir, yağmurdur. Çünkü şairin kaleminin ucundan damla damla okurun gönlüne akar ve iliklerine işler.”

8. Mekânın İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 8. Mekânın İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Bataklık	1				1
Dağ		1			1
Sığınak		1	1		2
Yalnızlıklar Ülkesi			1		1
Toplam f (%)	1 (%2,7)	2 (%3,3)	2 (%5,7)		5 (%4,3)

Tablo 8’de görüldüğü gibi, “mekânın ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 5 (%4,3) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. 4. sınıf öğrencilerinin bu kategoride metafor üretmedikleri gözlenirken, üretilen metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metaforun “sığınak” metaforu olduğu görülür. Öğrencilerin “şiir” kavramının mekânın ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, bataklıktır. Çünkü okudukça seni daha derine çeker ve çekiminden kurtulamazsın. Bir defa şiir yazmaya veya okumaya başlarsan ona saplanmaktan kurtulamaz.”

“Şiir, dağdır. Çünkü nasıl bir dağın eteklerinden zirveye doğru çıkıldıkça pek çok şey keşfedilirse şiire de mısra mısra tırmanılır ve sona ulaşıldığında artık okumadan önceki siz değilsinizdir.”

“Şiir, sığınaktır. Çünkü yaşamın zorluklarından ve sıkıntılarından korunmak için şiirin mısralarına sığınılır.”

“Şiir, yalnızlıklar ülkesidir. Çünkü yalnız kalpler bu ülkede bir araya gelirler ve şiir onlara yalnızlıklarını unutturur.”

9. Musiki Olarak “Şiir”

Tablo 9. Musiki Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Aşık Elindeki Saz				1	1
Kara Defne Ormanındaki Arı Vızıltısı				1	1
Müzik	1	1			2
Şarkı		1			1
Toplam f (%)	1 (%2,7)	2 (%3,3)		2 (%6)	5 (%4,3)

Tablo 9’da görüldüğü gibi, “musiki olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 5 (%4,3) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. Her sanat eseri gibi bir bütün olan ve yazıldığı dilin ses sisteminden alınma sesler üzerine kurulan şiirle ilgili söylenenlere bakıldığında şiirin olmazsa olmazlarının başında ahenk/musikinin geldiği görülür (Kortantamer, 1993: 277). Şiir hakkında fikir beyan eden şairlerin hemen pek çoğu da şiirin musiki ve ahenk ile ilişkisine değinmişlerdir. Şiiri tarif eden klâsik kaynaklar da vezin ve kafiyeyle şiirde aslî unsur olarak kabul ederler. Şiirde ses ve ahenk bu denli önem verilmesinin sebebini ise *Doğan Aksan* şöyle izah eder: “Şiir dilinde ses öğelerinden yararlanma, bizce insanoğlunun sese, müziğe olan eğilimi ve onun gücünden yararlanma isteğiyle açıklanabilir.” (Aksan, 2006: 186) Şiirin aslî hususiyetinin “duyulmak” olduğunu düşünen *Ahmet Haşim* de şiir dilinin musiki ile söz arasında ve sözden ziyade musikiye yakın olduğunu söyler (Haşim, 1999: 70). Yalnızca 3. sınıf öğrencilerinin bu kategoride metafor üretmedikleri gözlenirken, üretilen metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metaforun “müzik” metaforu olduğu görülür. Üretilen metaforlardan en dikkat çekici olanı ise lisans öğreniminin sonuna gelmiş bir öğrencinin ürettiği “kara defne ormanındaki arı vızıltısı” metaforudur. Nitekim bu metaforu üretebilmesi için öğrencinin, *Ahmet Haşim*’in “...Sıkı bir defne ormanının ortasına bırakılan bal dolu fağfur kavanoz gibi, mânâ, şiirin yaprakları içinde gizlenerek her göze görünmez ve yalnız hayâlât ve kelime kafilelerini vızıltılı arılar gibi, haricen etrafa uçuşturur. Fağfur kavanozu görmeyen kari, bu muhayyirülük arıların kanat musikisini işitmekle zevk alır. Zira kırmızı çiçekli siyah defne ormanının sırrı, bu gümüş kanatların sesindedir.” (Haşim, 1999: 72) şeklindeki poetik görüşlerini biliyor olması gerekir. Bu da metafor üretimindeki derinliğin öğrenim seviyesiyle orantılı olduğunu gösterir. Öğrencilerin “şiir” kavramının musikinin ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan bazıları ise şu şekildedir:

“Şiir, âşık elindeki sazdır. Çünkü nasıl ki bir âşık elindeki saz sayesinde musiki ile sözü birleştiriyor ve gönül telini titretiyorsa, bir şair de şiiriyle söz ile musikiyi birleştirerek okuyana tesir eder.”

“Şiir, kara defne ormanındaki arı vızıltısıdır. Çünkü okur onu görmese de duyarak zevk alır.”

“Şiir, müziktir. Çünkü şiir de tıpkı müzik gibi insanın ruhunu dinlendirir ve ahengiyle farklı hislerin peşinde farklı diyarlara sürükler.”

“Şiir, şarkıdır. Çünkü şarkı gibi şiir de sözü ve ahengiyle okuyanı etkisi altına alarak dillere pelesenk olur.”

10. Özgürlüğün İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 10. Özgürlüğün İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Kuş	2	2	1		5
Toplam f (%)	2 (%5,4)	2 (%3,3)	1 (%3)		5 (%4,3)

Tablo 10’da görüldüğü gibi, “özgürlüğün ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 5 (%4,3) öğrenci tek bir metafor üretmiştir. 4. sınıf öğrencilerinin bu kategoride metafor üretmedikleri gözlenirken, öğrencilerin “şiir” kavramının özgürlüğün ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metafordan ikisi şu şekildedir:

“Şiir, kuştur. Çünkü şiir de özgürlüğe kanat çırpan bir kuş gibi, hayal ve duygu dünyasında insanı âdeta kanatlandırır.”

“Şiir, kuştur. Çünkü kafesinden özgürlüğe kanat çırpan kuş gibi şiir de duyguları özgürlüğe kanatlandırır.”

11. Rehber ve Mütercim Olarak “Şiir”

Tablo 11. Rehber ve Mütercim Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Kutup Yıldızı			1		1
Pusula				1	1
Tercüman		1	1		2
Zühre			1		1
Toplam f (%)		1 (%1,6)	3 (%8,5)	1 (%3)	5 (%4,3)

Tablo 11’de görüldüğü gibi, “rehber ve mütercim olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 5 (%4,3) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. Şiir, şairin ferdi duygularının ifadesi gibi görünse de esasen benzer duyguları yaşayan bütün insanların duygularının tercümanıdır. Bu kategoride 1. sınıf öğrencilerinin metafor üretmedikleri gözlenirken, öğrencilerin “şiir” kavramının rehber ve mütercim olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlardan birkaçı şu şekildedir:

“Şiir, kutup yıldızıdır. Çünkü nasıl karanlık bir gecede yolunu kaybetmiş bir insanın rehberi kutup yıldızıysa, kederlere gark olmuş, ruhunun karanlıklarında yolunu şaşırılmış bir okur için de şiir rehberdir.”

“Şiir, pusuladır. Çünkü yolunu şaşırılmış ruhların pusulası şiirdir.”

“Şiir, tercümandır. Çünkü insanın duygu, düşünce ve hayallerini en iyi aktaran anlatım biçimidir.”

“Şiir, Zühre’dir. Çünkü Zühre nam-ı diğer Venüs, yeryüzünden görülen en parlak yıldızdır ve en eski çağlardan beri insanlara yön bulmada rehberlik eder. Şiir de insan ruhunun çoban yıldızıdır ve duyguları anlamada ve aktarmada en önemli rehberdir.”

12. Değişkenliğin İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 12. Değişkenliğin İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Deniz		1			1
Mavinin Her Tonu				1	1
Mevsimler	1				1
Tohum			1		1
Toplam f (%)	1 (%2,7)	1 (%1,6)	1 (%2,9)	1 (%3)	4 (%3,4)

Tablo 12’de görüldüğü gibi, “değişkenliğin ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 4 (%3,4) öğrenci 4 farklı metafor üretmiştir. Şiir, her okunduğunda o anki ruh hâline ve tecrübesine dayalı olarak insanda farklı hisler uyandırabilir. Aşk acısı ile sarsılmış bir ruhun bir aşk şiirinden aldığı haz ile aşkı hiç tatmamış birinin aynı şiirden alacağı haz şüphesiz farklı olacaktır. Aynı zamanda bir şiirden tek bir anlam çıkmaz. Şiirin temel niteliği olan derinlik ve katmanlılık sayesinde bir şiir, hakikat/mecaz, soyut/somut gibi farklı anlam kategorilerinde değişkenlik gösterebilir. Bu kategoride her sınıf düzeyinden birer öğrencinin “şiir” kavramının değişkenliğin ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlar şu şekildedir:

“Şiir, denizdir. Çünkü şiir de tıpkı deniz gibi bazen dalgalıdır hırçın hissettirir, bazen dingindir hüzünlü hissettirir, bazense sadece varoluşu bile insana kendini mutlu hissettirir.”

“Şiir, mavinin her tonudur. Çünkü şiir de mavinin her tonu gibi insanı farklı duygulara iter. Şiir bazen koyu lacivert karanlığında hüzünlüken, bazen de gökyüzü ya da denizin mavisini gibi huzur verir.”

“Şiir mevsimlerdir. Çünkü şiirin de ruh hâli mevsimler gibi değişkendir. Kimi zaman sonbahar gibi hüzün verir, kimi zaman yaz güneşi gibi ruhu ısıtır, kimi zaman ilkbahar gibi ruhu tazelerken, kimi zaman da kış gibi serttir ve ayazdır.”

“Şiir, tohumdur. Çünkü şairin toprağa ektiği şiir tohumları okurların zihinlerinde ve gönüllerinde filizlenip, dallanır budaklanır.”

13. Hareketin İfadesi Olarak “Şiir”

Tablo 13. Hareketin İfadesi Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
Domino Taşları		1			1
Yolculuk	2				2
Toplam f (%)	2 (%5,4)	1 (%1,6)			3 (%2,5)

Tablo 13’te görüldüğü gibi, “hareketin ifadesi olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında toplam 3 (%2,5) öğrenci 3 farklı metafor üretmiştir. Şiir, doğası gereği okuyanı/dinleyeni alır ve ruhsal bir yolculuğa çıkarır. Bu yolculuk esnasında bedenlen olmasa da ruhsal bir hareket, bir yer değiştirme söz konusudur. Şiirin ahenk unsurları ve akıcılığı da hareketi içerisinde barındıran hususiyetlerdir. Bu kategoride 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin “şiir” kavramının hareketin ifadesi olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlar şu şekildedir:

“Şiir, domino taşlarıdır. Çünkü şiir, ilk mısraın ilk sesinden son mısraın son sesine kadar bir dokunuş darbesiyle tıpkı domino taşları gibi birbirini izleyerek ortaya ilk görünüşünden çok farklı bir bütünlük meydana getirir.”

“Şiir, yolculuktur. Kelimeler ile yapılan bu yolculuk insanın kendi ruhunun derinliklerine, kimi zaman da zihninin dehlizlerine doğrudur çoğunlukla. İnsan bu harekete kapılır ve sonsuz hayallere dalabilir yol boyunca.”

14. Koruyucu ve Tedavi Edici Olarak “Şiir”

Tablo 14. Koruyucu ve Tedavi Edici Olarak “Şiir”

Metaforlar	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam f (%)
İlaç				1	1
Spor	1				1
Toplam f (%)	1 (%2,7)			1 (%3)	2 (%1,7)

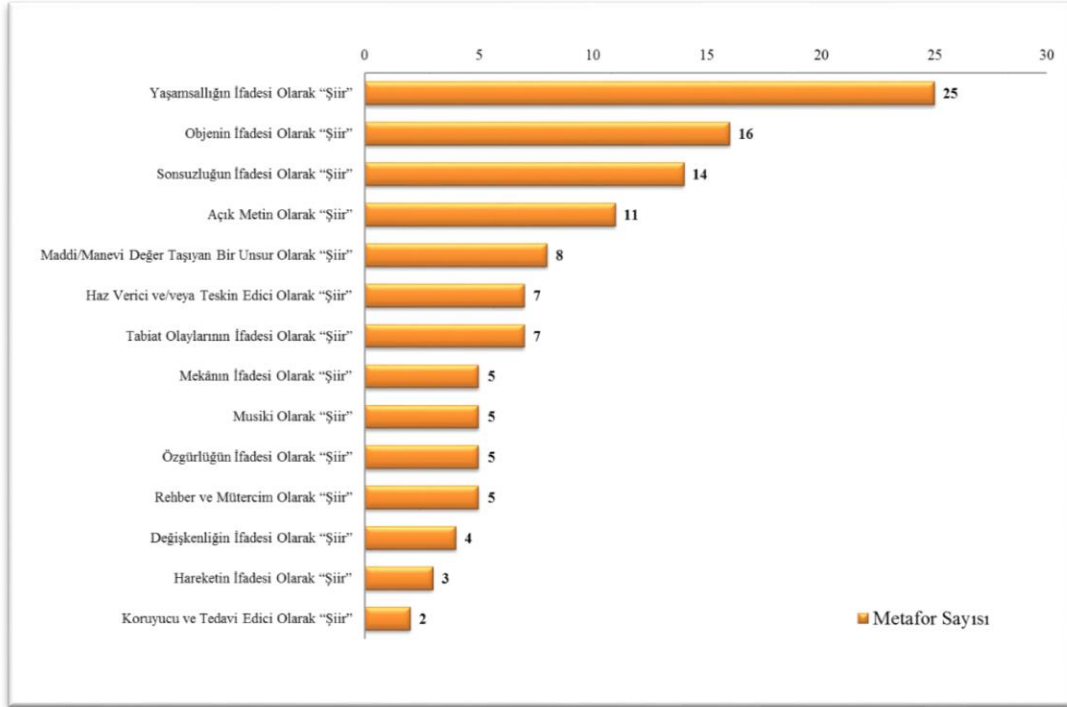
Tablo 14’te görüldüğü gibi, “koruyucu ve tedavi edici olarak şiir” kavramsal kategorisi kapsamında biri 1. sınıf, diğeri 4. sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 2 (%1,7) öğrenci 2 farklı metafor üretmiştir. Şiirin insan ruhuna iyi geldiği ve tesir bakımından diğeri anlatım türlerinden çok farklı bir yeri olduğu sürekli vurgulanır. Bu yönüyle şiir, gamlıyı avutur, endişeliyi teskin eder. Bu kategoride öğrencilerin “şiir” kavramının koruyucu ve tedavi edici olmasına yönelik ürettikleri gerekçeli metaforlar şu şekildedir:

“Şiir, ilaçtır. Çünkü şiir, yaralı gönüllerin iyileşmesini sağlar.”

“Şiir, spordur. Çünkü spor nasıl insan bedenini zinde tutmaya yararsa, şiir de insan ruhunu zinde tutar.”

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tablo 15. Kategorilere Göre “Şiir” Kavramına Yönelik Üretilen Metaforlar

Asırlardır şairler, filozoflar, edebiyat tarihçi ve araştırmacıları tarafından tarif edilmeye ve tanımlanmaya çalışılan “şiir” kavramının bugün hâlâ eksiksiz bir tanımına ulaşılabilmemiş değildir. Bütün bu farklı bakış açılarından doğan “şiir” tanımları şiirden bir nüve taşır ve ancak hepsi bir arada düşünüldüğünde “şiir”in ne olduğu bir nebze olsun anlaşılabilir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ise Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri, “şiir” kavramına ilişkin olarak toplam 117 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre üretmiş oldukları metaforlar, 14 kategoriye yerleştirilmiş ve bu metaforlar yine sınıf seviyelerine göre incelenerek değerlendirilmiştir.

1. sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 53 öğrenciden 37’si geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar kategorilere göre incelendiğinde, 1. sınıf öğrencilerinin yüzdeler olarak büyük bir çoğunluğu “şiir” kavramını yaşamsallığın (%21,6) ve sonsuzluğun (%13,5) ifadesi olarak görmektedir.

2. sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 71 öğrenciden 60’ı geçerli metafor üretmiştir. Yine bu metaforlar kategorilere göre incelendiğinde, 2. sınıf öğrencilerinin yüzdeler olarak büyük bir çoğunluğu “şiir” kavramını yaşamsallığın (%16,6) ve objenin (%11,6) ifadesi olarak görmektedir.

3. sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 48 öğrenciden 35’i geçerli metafor üretmiştir. 3. sınıf öğrencilerinin üretmiş oldukları metaforlar kategorilere göre incelendiğinde, yüzdeler olarak büyük bir çoğunluğu “şiir” kavramını yaşamsallığın (%17,1), sonsuzluğun (%8,5) ifadesi ve aynı zamanda da haz verici ve/veya teskin edici (%8,5) olarak görmektedirler. Araştırmanın bulgularına göre 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun “şiir”i, yaşamsallığın ifadesi olarak görmekte oldukları sonucuna ulaşılabilir. Bu öğrencilere göre

“şiiir”, insana canlılık veren ve yaşamını sürdürmesi için temel gereksinimleri olan nefes kadar, su kadar, hayat kaynağı güneş kadar ve toprak kadar gereklidir.

4. sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 41 öğrenciden ise 33’ü geçerli metafor üretmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı lisans öğrenimlerinin sonuna gelmiş 4. sınıf öğrencilerinin üretmiş oldukları metaforlar kategorilere göre incelendiğinde ise büyük bir çoğunluğunun “şiiir” kavramını 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin aksine daha somut bir biçimde objenin (%15,1) ifadesi olarak metaforlaştırdıkları gözlenmektedir. Bunun yanında 4. sınıf öğrencileri “şiiir” kavramını % 6’şar oranında sonsuzluğun ifadesi olarak, tabiat olaylarının ifadesi olarak, açık metin olarak, musiki olarak görmekte ve ürettikleri bu kategorilerdeki metaforlar alt sınıflara göre çeşitlilik arz etmektedir. Bu durum hem üretilen geçerli metafor sayısı hem de çeşitliliği bakımından son sınıf öğrencilerinin lisans öğrenimi sırasında edindikleri bilgi ve tecrübeler ile metafor üretme becerileri arasında doğru orantı olduğunun göstergesidir.

Sonuç olarak araştırmamızın bulgularına göre Türk Dili ve Edebiyatı lisans öğrencilerinin hazırbulunuşlukları ve dört sene boyunca farklı yüzyıl ve akımlara mensup yüzlerce şairin şiirlerini okuduktan sonraki gelişimleri doğrultusunda “şiiir” kavramına ilişkin ürettikleri metaforların ve gerekçelerinin sınıf seviyelerine göre değişim gösterdiği ve farklılaştığı izlenmektedir. Bilhassa 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu “şiiir”i yaşamsallığın ifadesi olarak görürken son sınıf öğrencileri “şiiir” kavramını somutlaştırma yoluna giderek çok farklı objelerle ilişki kurmuşlardır. Ancak genel toplamda yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere öğrencilerin dörtte biri “şiiir”i yaşamsallığın ifadesi olarak görmektedir ki bu da “şiiir”e atfedilen önemin ne denli büyük olduğunun ispatıdır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Haşım (1999). *Bütün Şiirleri* (İ. Enginün, Z. Kerman, Haz.). İstanbul: Dergâh Yay.
- Aksan, D. (2006). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yay.
- Anday, M. C. (1990). Ozan Esini Hak Eder. *Cumhuriyet Kitap Dergisi*, 37/9.
- Aydın, F. (2011). Üniversite Öğrencilerinin “Çevre” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26, 25-44.
- Cameron, L. (1996). Discourse Context and the Development of Metaphor in Children. *Current Issues in Language and Society*, 3 (1), 49-64.
- Cebeci, O. (2013). *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri*. İstanbul: İthaki Yay.
- Demirci, K. (2016). Metafor: Bir Anlatım ve Üretim Mekanizması (M. Sarıca, B. Sarıca, Edt.). *Dil Bilimleri Kültür ve Edebiyat*. Ankara: Padam Yay., 330-343.
- Geçit, Y., Gençer, G. (2011). Sınıf Öğretmenliği 1. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Algılarının Metafor Yoluyla Belirlenmesi (Rize Üniversitesi Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Kortantamer, T. (1993). Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler. *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*. Ankara: Akçağ Yay., 273-336.
- Lakoff, G., Johnson, M. (2015). *Metaforlar/Hayat, Anlam ve Dil* (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: İthaki Yay.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, California: Sage Publications.

- Uçan Eke, N. (2016). Mihrî Hatun'un Gazellerinde "Güzellik" Kavramı ile İlgili Metaforlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25/Güz, 217-228.
- Yang, X. (2015). A Cognitive Poetic Approach to the Function of Metaphor. *Scientific Research Publishing/Advances in Literary Study*, 3, 84-88.